

**ZAMONAVIY DUNYODA DEMOKRATIYA VA
ANTIDEMOKRATIYA: TARAQQIYOT, QARAMA-
QARSHILIK VA SIYOSIY TANLOV.**

Bojxona qo'mitasining

Bojxona instituti

1-kurs 325-guruh kursanti

Mamirova Mashxura

Ilmiy rahbar Umumhuquqiy

fanlar kafedrasi dotsenti

Sattorov Dilshod Yuldashevich

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy dunyoda demokratiya va antidemokratik siyosiy rejimlarning mohiyati, ularning asosiy xususiyatlari hamda jamiyat taraqqiyotiga ta'siri tahlil qilinadi. Demokratik va antidemokratik boshqaruv shakllari o'rtasidagi farqlar ochib berilib, inson huquqlari, qonun ustuvorligi, siyosiy erkinlik va fuqarolik jamiyati masalalari keng yoritiladi. Shuningdek, antidemokratik rejimlarning zamonaviy muammolari va demokratiyaning global ahamiyati ilmiy-tahliliy asosda bayon etiladi. Maqola keng jamoatchilik, talaba-yoshlar va siyosiy jarayonlarga qiziquvchilar uchun mo'ljallangan.

Kalit so'zlar: demokratiya, antidemokratiya, siyosiy rejim, inson huquqlari, qonun ustuvorligi, fuqarolik jamiyati.

Abstract: This article analyzes the essence of democracy and anti-democratic political regimes in the modern world, their main characteristics, and their impact on social development. The differences between democratic and anti-democratic systems are revealed, with particular attention paid to human rights, the rule of law, political freedoms, and civil society. In addition, the contemporary challenges of anti-democratic regimes and the global significance of democracy are examined from an analytical perspective. The article is intended for a wide audience, including students, young people, and readers interested in political processes.

Keywords: democracy, anti-democracy, political regime, human rights, rule of law, civil society.

***Аннотация:** В данной статье анализируется сущность демократии и антидемократических политических режимов в современном мире, их основные особенности и влияние на развитие общества. Раскрываются различия между демократическими и антидемократическими системами, особое внимание уделяется правам человека, верховенству закона, политическим свободам и гражданскому обществу. Также рассматриваются современные проблемы антидемократических режимов и глобальное значение демократии с аналитической точки зрения. Статья предназначена для широкого круга читателей, включая студентов, молодежь и всех, кто интересуется политическими процессами.*

***Ключевые слова:** демократия, антидемократия, политический режим, права человека, верховенство закона, гражданское общество*

Kirish:

XXI asr insoniyat tarixida siyosiy tafakkur, axborot oqimi va fuqarolik faolligining keskin oshgan davri sifatida namoyon bo'lmoqda. Global axborot makoni, raqamli texnologiyalar va kommunikatsiya tizimlarining jadal rivojlanishi natijasida jamiyatlar o'rtasida tajriba almashuvi kuchayib, insonlarning siyosiy ongi va talablarining oshishiga zamin yaratmoqda. Bugungi kunda davlatlarning rivojlanish darajasi nafaqat iqtisodiy ko'rsatkichlar, harbiy salohiyat yoki resurslarga bog'liq, balki ularning siyosiy boshqaruv shakli, inson huquqlariga bo'lgan munosabati va fuqarolarning siyosiy ishtirokiga ham bevosita bog'liqdir. Shu bois demokratiya va antidemokratik siyosiy rejimlar masalasi zamonaviy dunyoning eng dolzarb va murakkab muammolaridan biriga aylangan. Globallashuv jarayonida davlatlar o'z ichki siyosiy tizimlarini modernizatsiya qilishga majbur bo'layotgan bir vaqtda, ayrim mamlakatlarda antidemokratik boshqaruv shakllari saqlanib qolayotgani yoki kuchayib borayotgani ham kuzatilmoqda. Bu holat iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy barqarorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi, fuqarolar orasida norozilik va befarqlikni kuchaytiradi. Shu bois demokratiya va antidemokratiya

o'rtasidagi qarama-qarshilik nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy siyosatshunoslikda demokratiya va antidemokratiya tushunchalari o'rtasidagi farqlarni o'rganish jamiyat taraqqiyotining asosiy mezonlarini aniqlashga yordam beradi. Demokratiya — bu faqat saylovlar yoki hokimiyat almashinuvi emas, balki shaxs erkinligi, qonun ustuvorligi, davlat organlarining ochiqligi, fuqarolarning siyosiy va ijtimoiy faolligi bilan belgilanadigan murakkab tizimdir. Shu bilan birga, antidemokratik rejimlar hokimiyatning markazlashuvi, siyosiy erkinliklarning cheklanishi va tanqidga toqat qilmaslik orqali jamiyat taraqqiyotini sekinlashtiradi va barqarorlikni zaiflashtiradi. Shu sababli, zamonaviy dunyoda demokratiya va antidemokratik boshqaruv shakllari, ularning asosiy xususiyatlari va jamiyat hayotiga ta'siri masalalari keng qamrovda o'rganilmoqda. Mazkur maqolada demokratiya va antidemokratiya tushunchalari, ularning jamiyatdagi roli, fuqarolik jamiyati va qonun ustuvorligi bilan bog'liqligi hamda kelajak istiqbollari atroflicha yoritiladi. Shu bilan birga, maqolada globallashuv sharoitida demokratik tamoyillarni rivojlantirishning ahamiyati va antidemokratik rejimlarning zamonaviy muammolari ham ilmiy-tahliliy asosda tahlil qilinadi.

Demokratiya tushunchasi va uning zamonaviy mazmuni:

Demokratiya atamasi qadimgi yunon tilidagi “demos” (xalq) va “kratos” (hokimiyat) so'zlaridan kelib chiqqan bo'lib, “xalq hokimiyati” degan ma'noni anglatadi. Tarixiy nuqtai nazardan olganda, demokratiya tushunchasi ilk bor qadimgi Afina shahrida shakllangan va u yerda fuqarolar bevosita siyosiy qarorlar qabul qilishga ishtirok etgan. Biroq, o'sha davrdagi demokratiya bugungi zamonaviy demokratiyadan tubdan farq qilgan: unda ayollar, qullar va chet elliklar siyosiy faoliyatda qatnashish huquqidan mahrum bo'lgan. Shu sababli, zamonaviy demokratiya nafaqat hokimiyatni xalq irodasiga bog'lash, balki shaxs huquqlari va fuqarolik erkinliklarini kafolatlash bilan ham tavsiflanadi. Zamonaviy talqinda demokratiya — bu **siyosiy boshqaruvning murakkab tizimi**, unda hokimiyat

xalqning bevosita yoki vakillari orqali amalga oshiriladi. Bu tizimning asosiy vazifasi — fuqarolarni siyosiy jarayonga jalb qilish, ularning fikr va tashabbuslarini e'tiborga olish, shuningdek, davlat organlarining faoliyatini ochiq va hisobdor qilishdir. Shu nuqtai nazardan, demokratiya nafaqat saylov jarayonlari bilan cheklanmaydi, balki jamiyat hayotining barcha jabhalarida fuqarolarning ishtirokini ta'minlashga intiladi. Zamonaviy demokratiyaning mohiyati quyidagi asosiy tamoyillar bilan belgilanadi: **qonun ustuvorligi, inson huquqlari va erkinliklarining kafolatlanishi, erkin va adolatli saylovlar, hokimiyatlar bo'linishi, so'z va fikr erkinligi, mustaqil ommaviy axborot vositalari va rivojlangan fuqarolik jamiyati**. Har bir tamoyil o'zaro bog'langan bo'lib, ularning har biri demokratiyaning samarali ishlashini ta'minlaydi. Masalan, qonun ustuvorligi bo'lmasa, inson huquqlarini kafolatlash amalda samarali bo'lmaydi, hokimiyat bo'linmasligi esa davlat organlarining nazoratsiz faoliyatiga olib keladi. Zamonaviy demokratiya fuqarolarning siyosiy faolligini oshirishga qaratilgan bo'lib, bu orqali jamiyatda shaffoflik, adolat va ishonchli boshqaruv shakllanadi. Shu bilan birga, demokratiya **jamiyatdagi ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash** va fuqarolar o'rtasida kelishuvni ta'minlashga xizmat qiladi. Demokratik tizimda shaxs erkinligi oliy qadriyat sifatida tan olinadi va davlatning asosiy maqsadi bu erkinliklarni himoya qilishdir. Shu nuqtai nazardan, zamonaviy demokratiya nafaqat siyosiy institut, balki jamiyatning ongli tanlovi va ijtimoiy taraqqiyotining poydevoridir. Shuningdek, zamonaviy demokratiya faqat ichki siyosiy barqarorlikni ta'minlamay, balki global miqyosdagi hamkorlik va inson huquqlari me'yorlariga moslashuvni ham ta'minlaydi. Ochiq axborot makoni, nodavlat tashkilotlar faoliyati va mustaqil ommaviy axborot vositalari orqali fuqarolar nafaqat o'z davlatida, balki dunyo miqyosida yuz berayotgan jarayonlardan xabardor bo'ladi va ularni baholay oladi. Shu bilan birga, demokratik davlatlarda siyosiy qarorlar qabul qilish jarayoni shaffof bo'lib, fuqarolar o'z tanlovi va fikrlari orqali hokimiyatni shakllantirishga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shunday

qilib, zamonaviy demokratiya — bu **hokimiyatning xalq irodasiga tayanadigan, qonun ustuvorligi va inson huquqlarini kafolatlaydigan, jamiyatning barcha qatlamlarida fuqarolarning ishtirokini rag'batlantiradigan tizim**. U o'zaro bog'langan tamoyillar va institutlar orqali faqat siyosiy boshqaruvni emas, balki jamiyatning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy rivojlanishini ham ta'minlaydi. Shu bois, demokratiya bugungi kunda davlatlarning barqarorligi va jamiyat taraqqiyoti uchun muhim shart hisoblanadi.

Demokratiyaning jamiyat taraqqiyotidagi o'rni:

Demokratiya jamiyatning siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishida markaziy rol o'ynaydi. U fuqarolarning siyosiy faolligini oshirish, davlat organlarini hisobdor qilish va ijtimoiy adolatni ta'minlash orqali jamiyat taraqqiyotining barqaror poydevorini yaratadi. Shu nuqtai nazardan, demokratiya nafaqat siyosiy institut, balki fuqarolar ongini shakllantiruvchi va ijtimoiy muvozanatni ta'minlovchi tizimdir. Birinchidan, demokratiya ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlaydi. Demokratik jamiyatda qarorlar xalq ishtirokida qabul qilinadi, shuning natijasida turli ijtimoiy guruhlar o'rtasida kelishuv va tushunish kuchayadi. Shu bilan birga, davlatning ochiqligi va fuqarolarning siyosiy faolligi zo'ravonlik va ijtimoiy notinchliklarning oldini olishga xizmat qiladi. Demokratik tizimdagi murosalar va muzokaralar jamiyatda ijtimoiy kelishuvni shakllantiradi, bu esa barqaror rivojlanishning muhim omilidir. Ikkinchidan, demokratiya iqtisodiy rivojlanish uchun qulay muhit yaratadi. Demokratik davlatlarda qonun ustuvorligi va mulk huquqlarining himoyasi kuchli bo'lib, bu tadbirkorlik va investitsiyalarni rag'batlantiradi. Ochiq siyosiy tizim, fuqarolarning erkin fikri va ijodiy tashabbusi iqtisodiy innovatsiyalarni rivojlantirishga yordam beradi. Shu tarzda, demokratiya nafaqat siyosiy barqarorlik, balki iqtisodiy o'sishning ham kafolati hisoblanadi. Uchinchidan, demokratiya ilm-fan, ta'lim va madaniyat rivojiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Demokratik jamiyatlarda fikr erkinligi va axborot oqimi kengaygani sababli yangi g'oyalar, texnologiyalar va ilmiy yutuqlar tezkor

rivojlanadi. Shu bilan birga, demokratik tizim fuqarolarning shaxsiy va jamoaviy tashabbuslarini rag'batlantiradi, bu esa jamiyatning intellektual salohiyatini oshiradi. To'rtinchidan, demokratiya inson huquqlari va adolatni himoya qiladi. Shaxsning erkinligi, tengligi va qonun oldida huquqiy barqarorlik demokratik jamiyatning ajralmas tamoyilidir. Bu tamoyillar fuqarolarning davlatga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi, fuqarolik jamiyatini rivojlantiradi va ijtimoiy hamkorlikni kuchaytiradi. Shu bilan birga, demokratik tizim jamiyatdagi kuch va resurslarni adolatli taqsimlashni rag'batlantiradi. Beshinchidan, demokratiya muammolarni zo'ravonliksiz va qonuniy yo'l bilan hal qilish imkonini beradi. Jamiyatdagi qarama-qarshiliklar va nizolar muzokara, sud va boshqa qonuniy mexanizmlar orqali hal qilinadi. Bu esa davlat va fuqarolar o'rtasida ishonchni oshiradi va siyosiy beqarorlik xavfini kamaytiradi. Shunday qilib, demokratiya jamiyat taraqqiyotida faqat siyosiy institut sifatida emas, balki ijtimoiy va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlovchi, fuqarolarning erkinligi va adolatga bo'lgan talabini himoya qiluvchi tizim sifatida muhim ahamiyatga ega. Demokratiya fuqarolarning ongli ishtiroki, qonun ustuvorligi va ijtimoiy kelishuv orqali jamiyatning barcha jabhalarida barqaror taraqqiyotga xizmat qiladi.

Antidemokratik siyosiy rejimlarning mohiyati va turlari:

Antidemokratik siyosiy rejimlar hokimiyatning xalq irodasidan ajralgan holda, bir shaxs yoki tor bir doira qo'lida jamlanishi bilan xarakterlanadi. Bunday rejimlarda davlat siyosiy qarorlarni qabul qilishda fuqarolarning bevosita yoki vakillari orqali ishtiroki minimal bo'ladi yoki umuman mavjud emas. Shu sababli, antidemokratik boshqaruv shakllari jamiyatda siyosiy faollikning pasayishiga, ijtimoiy befarqlikning kuchayishiga va hokimiyatning hisobdor bo'lmasligiga olib keladi. Antidemokratik rejimlar tarixan turli shakllarda namoyon bo'lgan. Ularni avtoritar va totalitar boshqaruv shakllari sifatida ikkiga bo'lish mumkin:

1. **Avtoritar rejimlar** – bunday tizimlarda hokimiyat bir shaxs yoki tor bir doira qo'lida jamlangan bo'lsa-da, jamiyat hayotining barcha jabhalariga to'liq

aralashmaydi. Avtoritar rejimlarda siyosiy erkinliklar cheklangan, muxolifatning faoliyati esa qisman taqiqlangan yoki nazorat ostida bo'ladi. Biroq, iqtisodiy va ijtimoiy hayotning ba'zi sohalarida shaxsiy tashabbuslar va erkinliklar mavjud bo'lishi mumkin. Avtoritar boshqaruv shakllari odatda barqarorlikni saqlashga, ichki nizolarni susaytirishga qaratilgan bo'ladi.

2. **Totalitar rejimlar** – bu boshqaruv shaklida davlat jamiyatning barcha jabhalari ustidan to'liq nazorat o'rnatadi. Totalitar tizimda siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy sohalar davlatning qattiq nazorati ostida bo'ladi. Shaxsiy erkinliklar deyarli yo'q qilinadi, muxolifat faolligi butunlay taqiqlanadi, mustaqil ommaviy axborot vositalari ishlamaydi. Totalitar rejimlarda hokimiyat o'z ustunligini kuch va zo'ravonlik orqali saqlaydi, tanqid va norozilik qat'iy jazolanishi mumkin.

Antidemokratik rejimlarga xos bo'lgan asosiy belgilar quyidagilardan iborat:

- **Siyosiy hokimiyatning markazlashuvi** – qarorlar qabul qilish faqat yuqori darajadagi tor doira yoki shaxsga bog'liq.
- **Muxolifat va mustaqil fikrning cheklanishi** – turli siyosiy va ijtimoiy guruhlar o'z fikrini erkin ifoda eta olmaydi, tanqid jazolanadi yoki cheklanishi mumkin.
- **So'z va matbuot erkinligining yo'qligi** – axborot oqimi davlat tomonidan nazorat qilinadi, mustaqil media faoliyati cheklangan yoki umuman mavjud emas.
- **Rasmiy saylovlar** – mavjud bo'lsa ham, ular demokratik standartlarga javob bermaydi va hokimiyatni mustahkamlash uchun xizmat qiladi.
- **Kuch va bosim orqali boshqaruv** – qarorlar zo'ravonlik, qo'rquv va jazolar orqali amalga oshiriladi, jamiyatdagi norozilik va qarama-qarshiliklar bostiriladi.

Shuni ta'kidlash kerakki, antidemokratik rejimlar ko'pincha **fuqarolar manfaatini emas, shaxs yoki tor guruh manfaatini ustun qo'yadi**, bu esa jamiyatda ijtimoiy

tengsizlik, korrupsiya va siyosiy beqarorlikka olib keladi. Shu bois, antidemokratik boshqaruv shakllari uzoq muddatda jamiyat taraqqiyoti va barqarorligiga zarar yetkazadi. Shunday qilib, antidemokratik rejimlar nafaqat hokimiyatni markazlashtirish va erkinliklarni cheklash bilan tavsiflanadi, balki jamiyatdagi ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanish imkoniyatlarini ham cheklaydi. Ularning mohiyati va turlari, shuningdek, jamiyat taraqqiyotiga ta'siri demokratik tizimning zaruratini yanada oshiradi va demokratiyaning barqaror rivojlanishini ta'minlash ahamiyatini ko'rsatadi.

Demokratiya va antidemokratiya o'rtasidagi asosiy farqlar:

Demokratiya va antidemokratik siyosiy rejimlar o'rtasidagi farqlar nafaqat hokimiyatning tuzilishi yoki saylovlar orqali namoyon bo'ladi, balki jamiyatdagi shaxs erkinligi, huquqiy barqarorlik va siyosiy ishtirok darajasi bilan ham belgilanadi. Ushbu farqlar quyidagi asosiy jihatlarda o'z ifodasini topadi:

1. Hokimiyatning manbai va hisobdorligi

Demokratik tizimda hokimiyatning manbai xalqdir, ya'ni qarorlar qabul qilish jarayonida fuqarolar to'g'ridan-to'g'ri yoki vakillari orqali ishtirok etadi. Hokimiyat organlari o'z qarorlari uchun xalq oldida hisobdor bo'ladi. Antidemokratik rejimlarda esa hokimiyat bir shaxs yoki tor doira qo'lida jamlangan bo'lib, u xalq oldida hech qanday hisobdorlikni amalga oshirmaydi. Natijada, qarorlar ko'pincha shaxs yoki guruh manfaatlarini ko'zlab qabul qilinadi.

2. Shaxs erkinligi va inson huquqlari

Demokratik jamiyatda inson huquqlari va erkinliklari oliy qadriyat sifatida e'tirof etiladi. Fuqarolar so'z, matbuot, fikr va saylov erkinligiga ega bo'lib, o'z fikrini erkin ifoda eta oladi. Antidemokratik tizimlarda esa bu erkinliklar cheklangan, shaxsiy tashabbus va tanqid jazolanishi mumkin. Shu sababli demokratik jamiyatda tanqid taraqqiyot omili sifatida qabul qilinsa, antidemokratik rejimda u tahdid sifatida ko'riladi.

3. Saylov va siyosiy ishtirok

Demokratiyada saylovlar erkin va adolatli tarzda o'tkaziladi, u fuqarolarni siyosiy jarayonga jalb qilish, hokimiyatni shakllantirish va hokimiyat organlarini xalq oldida hisobdor qilishga xizmat qiladi. Antidemokratik rejimlarda saylovlar ko'pincha rasmiy tusga ega bo'lib, hokimiyatni mustahkamlash va faqat mavjud hukmron guruh manfaatini himoya qilish uchun o'tkaziladi.

4. Qonun ustuvorligi

Demokratik jamiyatda qonun ustuvorligi tamoyili amal qiladi, ya'ni ham davlat organlari, ham shaxslar qonun oldida tengdir. Bu tamoyil fuqarolarning huquq va erkinliklarini himoya qiladi va ijtimoiy adolatni ta'minlaydi. Antidemokratik tizimlarda esa hokimiyat qonundan ustun turadi, qonun faqat hokimiyatning qarorlarini amalga oshirish vositasi sifatida ishlatiladi.

5. Tanqid va ijtimoiy faollikning roli

Demokratik jamiyatda tanqid ijtimoiy rivojlanish va yangilanish omili sifatida qabul qilinadi. Fuqarolarning siyosiy faolligi va tashabbuslari davlat siyosatini takomillashtirishga yordam beradi. Antidemokratik rejimda esa tanqid xavf va tahdid sifatida qaraladi, fuqarolarning siyosiy faolligi cheklangan va ijtimoiy befarqlik kuchayadi.

6. Axborot va media erkinligi

Demokratiyada mustaqil ommaviy axborot vositalari jamiyatda axborot oqimini ta'minlaydi, fuqarolarni siyosiy jarayonlar haqida xabardor qiladi va hokimiyatni nazorat qiladi. Antidemokratik tizimlarda media faoliyati qattiq nazorat ostida bo'ladi, axborot oqimi cheklangan va propaganda vositasiga aylantiriladi.

Shu tarzda, demokratiya va antidemokratiya o'rtasidagi farqlar faqat siyosiy institutlarda emas, balki jamiyat hayotining barcha jabhalarida — huquqiy, iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy sohalarda namoyon bo'ladi. Demokratik tizim

jamiyatni barqaror rivojlantirish va fuqarolarning erkinligini ta'minlashga xizmat qilsa, antidemokratik rejimlar bu jarayonlarni cheklaydi, hokimiyatni markazlashtiradi va ijtimoiy hamkorlikni susaytiradi.

Shunday qilib, demokratiya va antidemokratiya o'rtasidagi farqlar jamiyat taraqqiyoti, barqarorlik va fuqarolik ongining shakllanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ularni chuqur o'rganish zamonaviy siyosiy tizimlarni tahlil qilish va jamiyat rivojlanishining asosiy yo'nalishlarini belgilashga yordam beradi.

Zamonaviy dunyoda antidemokratik rejimlarning muammolari:

Zamonaviy dunyoda antidemokratik rejimlar nafaqat siyosiy, balki ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy sohalarda ham turli muammolarga duch kelmoqda. Global axborot makoni, raqamli texnologiyalar va fuqarolik faolligining oshishi natijasida hokimiyatni markazlashtirish va erkinliklarni cheklash tobora qiyinlashmoqda. Shu sababli antidemokratik boshqaruv shakllari ko'plab ichki va tashqi muammolar bilan yuzlashmoqda. Birinchidan, antidemokratik rejimlar ko'pincha **iqtisodiy turg'unlikka** duch keladi. Hokimiyatning markazlashuvi va fuqarolarning siyosiy faoliyatining cheklanishi iqtisodiy qarorlarning samaradorligini pasaytiradi. Bu esa sarmoyalar oqimini sekinlashtiradi, innovatsion g'oyalar va tadbirkorlik tashabbuslarini cheklaydi. Natijada, antidemokratik davlatlar uzoq muddatda iqtisodiy o'sishda demokratik mamlakatlar bilan raqobatlasha olmaydi.

Ikkinchidan, bunday rejimlarda **korrupsiyaning kuchayishi** keng tarqalgan muammo hisoblanadi. Hokimiyatning markazlashuvi va nazoratsizlik korrupsiya vositalarining ko'payishiga sabab bo'ladi. Davlat resurslaridan shaffof bo'lmagan tarzda foydalanish ijtimoiy tengsizlikni kuchaytiradi va fuqarolarda norozilik hissini uyg'otadi. Shu bilan birga, korrupsiyaga asoslangan tizimlar jamiyatning iqtisodiy va siyosiy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Uchinchidan, antidemokratik rejimlarda **ijtimoiy noroziliklar va siyosiy beqarorlik** xavfi oshadi. Fuqarolar o'z fikrini erkin ifoda eta olmagan va tanqid

jazolanishi mumkinligi sababli, noroziliklar ko'pincha yashirin shaklda yoki zo'ravonlik yo'li bilan namoyon bo'ladi. Bu esa davlatning ichki barqarorligiga tahdid soladi va ijtimoiy ziddiyatlarni kuchaytiradi.

To'rtinchidan, zamonaviy axborot makoni antidemokratik rejimlar uchun qiyinchiliklarni oshirmoqda. Internet va ijtimoiy tarmoqlar orqali fuqarolar davlat siyosati haqida tezkor xabardor bo'ladi, xalqaro hamjamiyatning nazoratidan xabardor bo'ladi va o'z talablarini oshkora ifoda eta oladi. Shu bilan birga, axborot oqimining cheklanishi va propaganda tizimlari ko'pincha fuqarolar orasida ishonchsizlik va norozilikni kuchaytiradi.

Beshinchidan, antidemokratik boshqaruvlar ko'pincha **xalqaro izolyatsiya va diplomatik bosimga** duch keladi. Demokratik qadriyatlarni rivojlantirayotgan global hamjamiyat antidemokratik rejimlarga qarshi sanksiyalar, iqtisodiy cheklovlar va siyosiy bosim vositalarini qo'llashi mumkin. Bu esa ichki iqtisodiy va siyosiy muammolarni yanada og'irlashishiga olib keladi.

Shunday qilib, zamonaviy dunyoda antidemokratik rejimlarning asosiy muammolari: iqtisodiy turg'unlik, korrupsiya, ijtimoiy noroziliklar, siyosiy beqarorlik, axborot oqimining cheklanishi va xalqaro izolyatsiyadir. Ushbu muammolar nafaqat fuqarolar hayotini murakkablashtiradi, balki davlatning uzoq muddatli barqaror rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, antidemokratik boshqaruv shakllari global kontekstda tobora qiyinlashayotgan sharoitga duch kelmoqda va ularning samaradorligi pasaymoqda.

Demokratiyaning global ahamiyati:

Zamonaviy globallashtirish davrida demokratiya nafaqat milliy davlatlar, balki butun insoniyat uchun muhim ahamiyat kasb qilmoqda. Demokratiya xalqaro maydonda barqarorlik, tinchlik va hamkorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Demokratik qadriyatlar — inson huquqlari, erkinlik, adolat va tenglik — xalqaro hamjamiyatning asosiy tamoyillari sifatida tan olinadi va turli davlatlar o'rtasidagi munosabatlarda mustahkam poydevor vazifasini bajaradi.

Birinchidan, demokratiya **xalqaro tinchlik va barqarorlikni ta'minlashda** muhim vosita hisoblanadi. Demokratik davlatlar o'rtasida nizolar va mojarolarni hal qilish ko'pincha muzokara, diplomatiya va qonuniy mexanizmlar orqali amalga oshiriladi. Shu sababli, demokratik tizim global miqyosda zo'ravonlik va urushlarning kamayishiga xizmat qiladi.

Ikkinchidan, demokratiya **xalqaro hamkorlik va integratsiyani rivojlantiradi**. Demokratik qadriyatlarni rivojlantirgan davlatlar bir-biriga ishonchni oshiradi, iqtisodiy, madaniy va ilmiy sohalarda o'zaro aloqalarni mustahkamlaydi. Shu tarzda, demokratiya global tarmoqning barqaror ishlashini va xalqaro resurslarning adolatli taqsimlanishini rag'batlantiradi.

Uchinchidan, demokratiya **global iqtisodiy taraqqiyot va innovatsiyalarni qo'llab-quvvatlaydi**. Demokratik tizimlar odatda erkin bozor va qonun ustuvorligini ta'minlaydi, bu esa xalqaro investitsiyalarni jalb qilish, texnologik rivojlanish va ilmiy yangilanishlarni rag'batlantirishga yordam beradi. Shu bilan birga, demokratik davlatlar xalqaro tashkilotlar orqali iqtisodiy hamkorlikni rivojlantirishga ko'proq tayyor bo'ladi.

To'rtinchidan, demokratiya **global inson huquqlari va adolatni himoya qiladi**. Demokratik qadriyatlar global miqyosda ham e'tirof etiladi, bu esa inson huquqlarini himoya qilish, gender tengligini ta'minlash va ijtimoiy adolatni kuchaytirishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, demokratiya insoniyat taraqqiyotining asosiy tamoyili sifatida qabul qilinadi.

Beshinchidan, demokratiya **axborot va bilim almashuvini rivojlantiradi**. Demokratik davlatlar ochiq media va mustaqil ilmiy institutlar orqali xalqaro tajribani o'zaro almashadi, global siyosiy va ijtimoiy jarayonlarga tezkor javob qaytaradi. Bu esa global hamjamiyatning ongli va samarali qarorlar qabul qilish imkoniyatini oshiradi.

Shunday qilib, demokratiya nafaqat milliy davlatlar darajasida, balki global miqyosda ham **barqarorlik, tinchlik, iqtisodiy rivojlanish, inson huquqlari va**

ilmiy-texnologik taraqqiyotni ta'minlovchi muhim vosita hisoblanadi. Zamonaviy dunyoda demokratiyaning global ahamiyati uning ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy barqarorlikni shakllantirish, fuqarolar va davlatlar o'rtasida ishonch va hamkorlikni mustahkamlashda namoyon bo'ladi. Shu bois, demokratik qadriyatlarni rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash butun insoniyat taraqqiyoti uchun zarurdir.

Xulosa:

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy dunyoda demokratiya va antidemokratiya o'rtasidagi qarama-qarshilik insoniyat taraqqiyotining muhim siyosiy va ijtimoiy mezonlaridan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Demokratiya xalq irodasiga tayanadigan, inson huquqlari va erkinliklarini oliy qadriyat sifatida e'tirof etadigan boshqaruv tizimi bo'lib, jamiyatda barqarorlik, adolat va ijtimoiy taraqqiyotni ta'minlashga xizmat qiladi. U fuqarolarning siyosiy faolligini oshiradi, davlat hokimiyatining ochiqqligi va hisobdorligini mustahkamlaydi hamda jamiyatda huquqiy ong va mas'uliyatni shakllantiradi. Antidemokratik siyosiy rejimlar esa hokimiyatning markazlashuvi, siyosiy erkinliklarning cheklanishi va jamoatchilik nazoratining sustligi bilan tavsiflanadi. Bunday boshqaruv shakllari qisqa muddatda barqarorlik taassurotini uyg'otishi mumkin bo'lsa-da, uzoq muddatda iqtisodiy turg'unlik, korrupsiya, ijtimoiy norozilik va siyosiy beqarorlikka olib keladi. Eng muhimi, antidemokratik rejimlar inson huquqlari va shaxs erkinliklarini cheklab, jamiyatning intellektual va innovatsion salohiyatini pasaytiradi. Globallashuv va axborotlashuv sharoitida demokratiyaning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Ochiq axborot makoni, raqamli texnologiyalar va xalqaro hamkorlik fuqarolarning siyosiy ongini oshirib, erkinlik, adolat va tenglikka bo'lgan ehtiyojni kuchaytirmoqda. Shu sababli bugungi kunda demokratiya nafaqat alohida davlatlarning ichki masalasi, balki global miqyosdagi muhim qadriyat sifatida qaralmoqda. Xulosa o'rnida aytish mumkinki, demokratik tamoyillarni izchil rivojlantirish, fuqarolik jamiyatini mustahkamlash, qonun ustuvorligini ta'minlash va inson huquqlarini ishonchli himoya qilish har bir jamiyat oldida turgan ustuvor vazifadir. Demokratiya — bu bir

martalik siyosiy tanlov emas, balki doimiy takomillashib boradigan jarayon bo'lib, u jamiyatning ongli ishtiroki va mas'uliyatiga tayanadi. Aynan shu yo'l orqali barqaror taraqqiyot, ijtimoiy adolat va tinch kelajakni ta'minlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Siyosatshunoslik asoslari. Oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalari uchun darslik. – Toshkent: O'zbekiston, 2019.
2. Davlat va huquq nazariyasi. O'quv qo'llanma. – Toshkent: Adolat nashriyoti, 2020.
3. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, amaldagi nashr.
5. Heywood, A. Politics. – London: Palgrave Macmillan, 2017.
6. Dahl, R. On Democracy. – Yale University Press, 2000.
7. Huntington, S. The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century. – University of Oklahoma Press, 1991.
8. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. – BMT, 1948.
9. Zamonaviy siyosiy jarayonlar va demokratiya masalalari. Ilmiy maqolalar to'plami. – Toshkent, 2021.
10. Ommaviy axborot vositalarida e'lon qilingan siyosiy-tahliliy maqolalar va ochiq manbalar.